

به ناوی خوی به خشنده و میهره بان

هه ری می کوردستانی عیراق

سه رو کایه تی هه ری می

سه روک

به ناوی گه له وه

بری یار

ژماره (۱۳) سالی ۲۰۰۸

بری یاری ژماره (۲) ی سالی ۲۰۰۸

بری یاری دانانی نه و تاوانانه ی که دهره ق گه لی کورد له عیراق کراون به تاوانی

کو مه ل کوژی (جینۆساید) و تاوانی دژی مرو فایه تی و تاوانی جهنگ

به پی پی پرگه ی (۱) ی ماده ی (۱۰) ی یاسای سه رو کایه تی هه ری می کوردستان – عیراق ژماره (۱) ی سالی ۲۰۰۵ ی هه مو ارکراو و به پالپشتی نه و یاسا کارییه ی نه جو مه نی نیشتمانی کوردستان – عیراق کردویه تی له دانیشتمانی ژماره (۷) له ۱۴ / ۴ / ۲۰۰۸ بریارماندا به ده کردنی:

بری یاری ژماره (۲) ی سالی ۲۰۰۸

بری یاری دانانی نه و تاوانانه ی که دهره ق گه لی کورد له عیراق کراون

به تاوانی کو مه ل کوژی (جینۆساید) و تاوانی دژی مرو فایه تی و تاوانی جهنگ

ما فی کورده وه کو هه موو میله تانی سه ر زهوی، به شکۆمه ندی و ناشتی و نارامی بژی تی و وه کو گشت نه و نه ته وانه ش که به مافه ره واکانی خویان گه یشتوون، نه می ش مافه نه ته وه ییه کانی خوی به ده ست به ی نی تی . له کاتی کدا زۆر به ی نه ته وه و میله تان له پاش جهنگی یه که می جیهانییه وه له ژیر چه پۆکی ئیمپریالیزم و داگیرکه ران رزگاریان بوو و به پی پی به نده کانی ((۶۲، ۶۳، ۶۴)) ی په یماننامه ی سیقه ری سالی (۱۹۲۰) یش دان به هه ندیک له مافه کانی میله تی کورد دانرا. به لام کو مه لگای نیوده وه تی که خوی له ولاته سه رکه و تووه کانی جهنگی یه که می جیهانییدا ده بی نییه وه له بهر وه دیه یانی به رژه وه ندییه نابورییه کانی خویان و دابه شبوونی ده سه لاتیان به پی پی په یماننامه ی لو زانی سالی (۱۹۲۳) له باریان برد و، کوردستانی باشوور (ویلیه تی موسل) سالی (۱۹۲۵) به عیراق وه لکینرا، کاتی کیش عیراق له سالی (۱۹۳۲) له کو مه له ی میله تاندا وه رگیرا، نه و وه رگرتنه به مه رجی پابه ند بوونی عیراق به و ئیلتیزاماتانه ی که کو مه له ی میله تان داینا بوو هه لپه سیردرا ، له وانه ش: ری زگرتنی عیراق له مافه مرویی و روشنییری و کارگی رییه کانی کورد و نه و که مه نه ته وه ییانه ی که

له ويلايهتى موسل و ئهرييل و كهركوك و سليمانى نيشتهجى بوون و، ئه و پابهندييانه وهك خوڤيان مانه وه تا به گوڤرهى بپريارى ئه نجومهنى كۆمهلهى ميللهتان له سالى ۱۹۴۶ بۆ دهستهى نهته وه يهكگرتووهكان گوڤزرايه وه، بهلام حكومهته يهك له دواى يهكهكان دانيان به و مافانهدا نهناو سياسهتى سهركوت كردن و چهوساندنه وه و راگواستنى زۆره مى و جورهها كارى نا مروقانهى دژى ميللهتى كورد پهيره و كرد، تا له سهردهمه تاريخهكانى رژيمى به عسى له ناوچوودا گهيشته ترؤپك و گه وهره ترين تاوانى له دژى مافهكانى مروق به كارهينا و هيچ پيكهاته يهكى ديكهى گهلى كوردستان له توركمان و ناشوورى و كلدان و ئهرمهن لى رزگار نه بوون و، هممو پيگه و پايلهكانى تاوانى كۆمهلكوژى و تاوانهكانى دژ به مروقايلهتى له بهر چاوو گوڤى جيهان به كارهينا به بى ئه وهى جووله بكن، بهلكو كۆمهلكاى نيوده وهلهتى له نيو بى دهنگيهكى مهترسيدار و گوماناوويدا مايه وه. ئه مهش واى كرد رژيم له و سياسهته داپلؤسيئنه رهى به ردهوام بيئ، تا ئه نجومهنى ناسايشى نيوده وهلهتى له به هارى سالى ۱۹۹۱ به دهنگ بانگه وازى راي جيهانى گشتى و رابوونى ويژدانه وه له به رامبه ر سهركوتكردنى ئه و رژيمه بۆ راپه رينى گهلى كوردستانى عيراق هات، كه ناچارى كرد نيشتمانى خوڤى به جى به نيئت و كۆره ويكى مليؤنى به ره و سنوورى و لاتانى دراوسى له ژيئر توپباران و بۆردوومانى فروكه بۆ سهر شاره نارامهكانى دهست پيكر و ده زگانى راگه ياندن و يئنهى كاره ساتى ده يان هه زار كوردى كۆچكردووى بلاوكرده وه، ئه مهش واى كرد ئه نجومهنى ناسايش بپرياره ميژووييه كهى به ژماره (۶۸۸) دهرىكات، بۆ ئه وهى سهركوتكردنى گهلى كوردستان و گهلى عيراق به گشتى رابگيريئ و ، ئه مهش ريگاي خوڤشكرد بۆ ئه وهى و لاته سهركه وتووهكان له جهنگى كه نداوى ۱۹۹۱ بپريار بدن و ناوچهى كوردستان به ناوچه يهكى نارام رابگه يهن و، راده يهك بۆ سياسهتى رژيمى ديكتاتورى له ناوچوو دابنين كه سى ده يهى خاياند و سياسهتى ره گه ز په رستى و شوقيئيهتى و گه وهره ترين تاوانى كۆمهلكوژى و تاوانهكانى دژ به مروقايلهتى له دژى گهلى كوردستان به كارهينا كه خوڤى له مانه دا ده بينيئته وه:

يهكه م: دوورخستنه وهى سهدان هه زار له كورده فელიيهكان بۆ دهره وهى عيراق له ماوهى حه فتاكان و هه شتاكانى سهدى رابردوو، دواى ليئسه نده وهى هممو به لگه نامه ياساييه كانيان كه عيراقيتيانى ده سه لماند، و دابرينى پتر له پازده هه زار لاو له خيژانه كانيان و بردنيان بۆ چاره نووسيكى ناديار، كه له دواچار به لگه نامه كان ئه وه يان به ديارخست كه ئه وانه وهكو نمونه يهك به كارهاتن بۆ تاقي كردنه وهى چهكى كيمياويى.

دوهم: په وانه كردنى پتر له هه شت هه زار بارزانى بى چهك له ماوهى سالى ۱۹۸۲ بۆ شوڤينيكى ناديار، وهيج شوڤينه واريكيان ئى به دهست نه هات، تا دواى پووخانى رژيمى ديكتاتورى، كه پاشان توادرا ئيسك و پروسكى ژماره يهكى زۆريان له چه ند گوڤيكي به كۆمه ل له شوڤينه هه مه جوره كانى عيراق دهر به يئيريئ. سيئهم: به كارهينانى چهكى كيمياويى له سالاى ۱۹۸۷-۱۹۸۸ دژ به دانيشتوانى مه دهنى پتر له هه شتا گوندو شوڤين له كوردستانى عيراق كه گرینگترينيان ناوچه كانى دوئى باليسان و مه له كان و بادينان و گه رميان بوون.

چوارهم: له ناو بردنى پتر له (۱۸۲۰۰۰) سهد وهه شتا و دووه زار هاوولاى مه دهنى له ماوهى هه لمه ته سه ربازييه به دناوه كان كه به هه لمه ته كانى ئه نفال ناوئزان و له گوڤى به كۆمه ل له باشوورى عيراقدا زينده به چال كران.

۲. دەرکردنی حوكم به نازادکردنی تۆمهتبار تاهیر توفیق ئەلعانی له بهر تهواو نهبوونی به لگه ياساییه كان له دژی .

۳- کردنه وهی دۆزیککی سه ره به خو دهره ق به (۲۲) تۆمهتباری دیکه که له کاتی لیکۆلینه وه دادگاییکردندا ناوهکانیان هاتبوو و، له تۆمهتبار وه فقیق عه جیل ئەلسامه رائی دهست پیده کات به تۆمهتبار محمه د سه عید ئەحمه د هارونی کۆتایی پیدیت .

۴- داواکارانی مافی مه دهنی مافی ئەوهیان بۆ پارێزراوه که بگه رینه وه بۆ دادگاکانی مه دهنی تایبه تمه ند بۆ داواکردنی قه ره بۆکردنه وه سه باره ت به و زیانانه ی که له میانه ی ئەو تاوانانه وه پێیان گه یشتوه .

له ریکه وتی (۲۰۰۷/۷/۲۴) دهسته ی پیداوچوونه وه ی دادگای تاوانی بالای عیراق، هه ردوو بپیری تاوانبارکردن و حوكم کردنی که له دۆزه که وه دهرکراوه په سندکرد و بپیاره که به لگه نامه ی فه رمانی حوکمپیدراوی تیدا وه رگرت .

له بهر ئەمه ئەنجومه نی نیشتمانی کوردستان - عیراق وه پێی بهرپرسیاریه تییه دهستووری و ياسایی و سیاسییه کانی، داوا ده کات که پێویسته مامه له له گه ل ئەو سیاسه تانه دا بکریت که له لایه ن حکومه ته یه ک له دوا ی یه که دیکتاتوریه کان دژ به گه لی کوردستان په پره وکراوه و ئەو تاوانانه ی دهره قی ئەجامدراون، به و ناوه ی که شایانییه تی به پێی به لگه نامه و ئەو بپیارانه ی که له گه ل گه وره یی و مه ترسیه کانی ده گونجیت بۆ وه دیه یانی دادپه روه ری و مسوگه رکردنی دووباره نه بوونه وه ی ئەو تاوانه ئامازه بۆ کراوانه و بۆ ئەوه ی له یاده ری نه وه کانی داها توودا بمینیته وه، ئەم بپیاره ی خواره وهیدا:-

یه که م: کرده وه کانی ئەنفال و به کاره یانی چه کی کیمیاوی که دهره ق به گه لی کورد ئەجامدراوه، تاوانی کۆمه لکوژی (جینۆساید) ن بویه روژی چوارده م له مانگی نیسانی هه موو سائیک (۱۴/۴) به روژی به رزراگرتنی یاده وه ری کاره ساتی کرده وه کانی ئەنفال دهره ق به گه لی کوردستان- عیراق ده ستنیشان ده کری.

دووه م: داواکردن له حکومه تی عیراقی فیدرال بۆ جیبه جیکردنی پابه ندییه کانی که ها تووه ته سه ری به پێی بپیری دادگای تاوانی بالای عیراقی ژماره (۱/ج/۲۰۰۶) له ۲۰۰۷/۶/۲۴ و بپیری ئەنجومه نی نوینه رانی عیراق که له دانیشتنی ئاسایی نۆیه می له (۱۴/۴/۲۰۰۸) وه رگراوه، چونکه ئەوه ی که گه لی کورد له کوردستانی عیراق دووچاری بووه له سه رپه رین و کۆمه لکوژی به هه موو پێوانه کان کۆمه لکوژی (جینۆساید) بووه .

سێیه م: داواکردن له حکومه تی فیدرال پشتگیری ئەم بابته بکات و به ریکگانی دبلۆماسی له گۆره پانه کانی نیوده وه له تی و به تایبه تیش ریکخراوی نه ته وه یه کگرتوووه کان و ریکخراوه کانی نیوده وه له تی دیکه له وانه ش یه کیتی ئەوروپا و په رله مانی ئەوروپا و کۆنگره ی ئیسلامی و کۆمکاری ده وه له ته عه ره بیه کان و یه کیتی په رله مانه کانی نیوده وه له تی بیورووژینی، و به هه موو توانای خو ی هه ولبدات بۆ ئەوه ی ئەو لایه نه هه مان هه لوێست له سه ر پێناسه کردنی تاوانه کانی ئەنفال و به کاره یانی چه کی کیمیاوی له تاوانه کانی جه نگ و تاوانه کانی دژ به مرو فایه تی و کۆمه لکوژی (جینۆساید)، وه ربگرن که به بپیری کۆمه له ی گشتی نه ته وه یه کگرتوووه کانی ژماره (۲۶۰) (د-۳) له ۱۰/کانونی یه که م (دیسمبر) ۱۹۴۸

له کاتیڤدا ئهنجومه ن جهخت لهسهه ئهوه دهکات که ئهه تاوانانهی سههروه بهفاکتهری کات بهسهه ناچی و ناسپرتهوه، چونکه له تاوانهکانی کومه لکوژین، که بهپیی یاسای نیودهولهتی تاوانی ترسناکن و جیهانی شارستانی مه حکومی دهکن، بویه ئهنجومه نی نیشتمانیی کوردستان - عیراق جهخت دهکات و دهستخووشی له بریاری ئهنجومه نی نوینه رانی عیراق دهکات که له دانیشتنی ئاسایی ژماره ۹ له (۲۰۰۸/۴/۱۴) وهری گرتوه که له دهقه کهیدا هاتوه:

(له ژیرروشنایی ئهوهی دهستووری عیراق له پیشه کییه کهیدا ئامازهی بو کردوه، که ئهه دهستووره دهنگ و سه دای نازارهکانی گهلی عیراقه له وانهش نازارهکانی سه رکوتکردنی نه تهوهیی له قهسابخانهکانی هه له بجه و بارزان و نه نفالکردنی کورده فهیلییهکان و له هه مان کاتدا دووپاتکردنهوهی بریاری دادگای تاوانی بالایی عیراقی تایبهت، ده باره ی گونجاندنی ئهه رووداوانه ی که شان به شانی کرده وهکانی ئه نفال به دنارهکان به ریوه بوو که تاوانی کومه لکوژین، ئهنجومه نی نوینه رانی عیراق بریار ده دات ئهوهی گهلی کورد له کوردستانی عیراق دووچاری بوو سیاسهتی سه رکوت کردن و چهوسانه وهه و تاوانه، ئهه بریاره وینه و رووداوهکانی خسته پروو که تاوانی کومه لکوژین به هه موو پیوه رهکان تاوانی دژ به مرو قایه تین).

دهیهه: پیویسته لهسهه ئهنجومه نی وه زیران و لایه نه په یوه ندیدارهکان کار بو جیبه جی کردنی ئهوهی لهه بریاره دا هاتوه بکه ن.

مسعود بارزانی

سه روکی هه ریعی کوردستان - عیراق

ئهه بریاره له ۱۲ی جوژه ردان ۲۷۰۸ی کوردی به رامبهه ۲۸ی جمادی یه کهه ۱۴۲۹ی کوچی و به رامبهه ۲ی حوزه ییرانی ۲۰۰۸ی زاینی له هه ولیر دهه چوهه .